

ISSN 1652-7224 :: Publicerad den 6 juni 2006

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om fotboll på idrottsforum.org

Språkets makt över våra sinnen är på intet sätt obekant; Orwell visade många hur det förhåller sig genom nyspråket i *Nineteenfortyfour*, och dessförinnan och därefter har makthavare med eller utan demokratisk legitimitet utnyttjat möjligheterna att förvräda sinnen och förvanska förståelser med hjälp av manipulationer av språket. Också inom idrotten är språket ett viktigt och mäktigt verktyg – om än betydligt oskyldigare – och analyser av språk och språkanvändning kan ge värdefulla insikter om till exempel enskilda idrotters historia och sociologi. Denna reflektion gör Bill Sund vid läsningen av *Football Lexicon* av John Leigh och David Woodhouse. Fotboll, ursprungligen en engelsk men idag en global sport, röjer sitt ursprung i terminologin. Offside heter offside på hur många språk som helst, och *Football Lexicon* ger vid handen att också de mest svenskklingande metaforer och andra idiomatiska uttryck mycket ofta har sitt ursprung i det engelska språket.

Den brittiska fotbollsdiskursens utmanande hegemoni

Bill Sund

Institutet för social forskning, Stockholms universitet

John Leigh & David Woodhouse

Football Lexicon

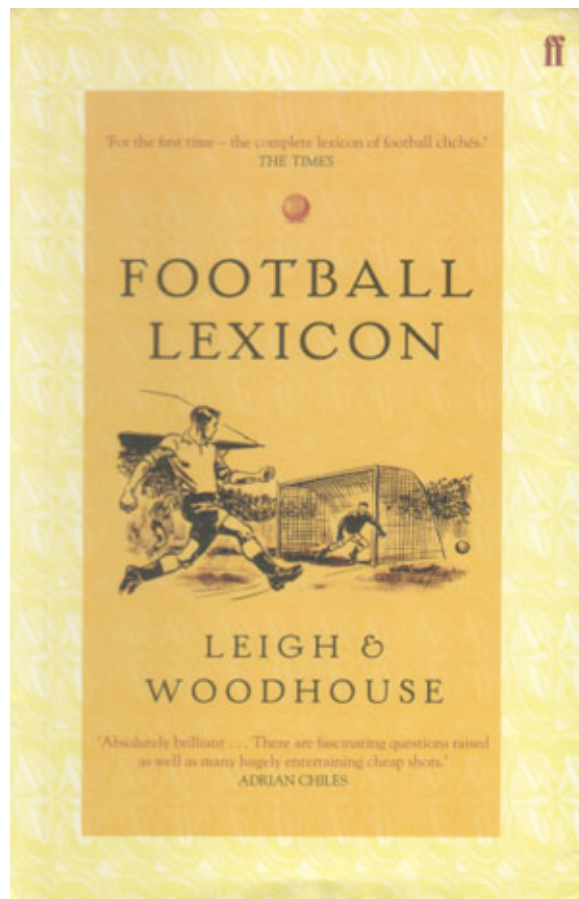
190 sidor, inb.

London: Faber and Faber 2004

ISBN 0-571-22797-X

Fotbollens historik är genuint brittisk. Det håller väl alla med om när det gäller fotbollspelets idé, utformning och regler. Allt är frapperande brittiskt, det går inte att komma ifrån även om man skulle ogilla all denna påträngande dominans. Men det man kanske inte tänker på i första hand är att även hela terminologin om och kring fotboll är brittisk med uttryck, begrepp och metaforer på engelska språket (och då bortses från grundläggande begrepp som football, off-side, osv.) som sedan under årens lopp översatt till andra språk som svenska, danska och norska, för att ta några närliggande exempel. Nu kan man anse att den engelska fotbollen inte längre är ledande och dominerande. Men detta kan faktiskt ifrågasättas i grunden.

Det har i alla fall jag kommit fram till efter att ha läst den lilla nätta, men väldokumenterade boken *Football Lexicon*. Ordboken har sammanställts av John Leigh och David Woodhouse. En tidigare upplaga trycktes 1988, så även här finns en liten historik. Upplägget är helt enkelt en genomgång i alfabetisk ordning av ord och begrepp som förekommer i fotbollens diskurs, så som den framkommer i fotbollskommentatorernas och sportjournalisternas språkbruk. Termernas ursprung nämns dock inte så ofta utan mer vad de står för och hur de kommer till uttryck och brukas.

Huvudpoängen med boken är förstås att den ger en mycket bra ingång till den pågående diskussionen och diskursen om fotboll bland främst intellektuella och professionella fotbollsutövare av olika slag. För en svensk och skandinav är den engelska diskussionen, precis som i Italien, överraskande omfattande och rik. Så är inte precis fallet i våra länder; i Skandinavien är fotbollen visserligen störst, men har svår konkurrens av andra sporter.

Låt mig nämna bara några exempel på vilken betydelse de engelska termerna har i modernt svenskt fotbollsspråkbruk: en spelare kan vara som en ambassadör i sitt spel, han kan även vara anonym eller vara klinisk, kirurgisk i sitt uppträdande. Laget kan spela champagnefotboll, nummer 9 kan eller skall vara en "killer" och målvakten vara som en katt. Efter matchen kan man ta på stämningen i omklädningsrummet och det var verkligen en mäktig arbetsdag som genomfördes inför ögonen på alla supportrar på läktaren. Tränaren hade lyckats med sitt välorganiserade spelsystem med djup backlinje och hårt arbetande mittfältspelare. Spelarna hade uppenbarligen haft roligt och den första touchen hade ställt till med stora problem för motståndarna. Etcetera. Här framgår med all tydlig önskvärdhet hur nära de engelska uttrycken även används på svenska när modern fotboll skall återges och analyseras. Även om översättningen inte går att göra helt precis, den haltar givetvis betänkligt, framgår det ändå. Detta säger något om vilket grepp den engelska fotbollen och dess diskurs har över svensk och skandinavisk fotboll än idag. Man kan tala om makt, makt i dess tredje dimension som man brukar kalla strukturell och hegemonisk makt, som utövas genom samtycke.

Roar man sig genom att titta lite i backspegeln blir mönstret ännu tydligare med några svenska nedslag. "Ceve" Linde, som skrev oerhört initierat om fotboll från 20- till 50-talet i *Idrottsbladet*, och som dessutom hade en ledande ställning inom Svenska Fotbollförbundet hämtade i princip hela sin arsenal av termer och begrepp från England. Dock hade han även mycket goda förbindelser på kontinenten och fick en del kompetens därifrån, men österrikisk och ungersk fotboll hade lärt sin engelska läxa. Det är väl belagt. Hela hans författarskap är för övrigt värt en ingående "mässa" utifrån ett diskursperspektiv. Jag är övertygad om att den skulle resultera i en fördjupning av kunskapen om fotbollshistorien under denna dynamiska period.

Efter honom framträder främst "Putte" Kock, tidigare landslagspelare (OS-brons 1924) och landslagslagledare, som under televisionens genombrott vid slutet av 50-talet refererade alla internationella fotbollsmatcher i svensk TV. Han var också oerhört kunnig; man minns hans förtjusning när han såg och rapporterade "skruvade utsidor" och pressade diagonalpassningar samt när någon visade sig ha en "engelsk stöt på bollen". "Putte" Kock förde definitivt den engelska traditionen vidare, trots att de stora lagen under hans period var Real Madrid och Inter. I modern tid framstår Arne Hegerfors som den store kommentatorn; hans småprat som nu "ställer de till sig för sig i backlinjen" etc. har också roat och undervisat generationer framför TV: n. Intressant nog har han även lyckats få en roll som ishockeykommentator, men där är han inte lika övertygande. Även studier av de två sistnämnda personernas bruk av termer, och för all del klyschor, skulle berika kunskapen om fotbollens utveckling och grepp över sinnen i ett internationellt perspektiv.

Terminologin som fortlöpande tillförs nya begrepp och uttryck i den brittiska diskursen är, menar jag, en av nyckelfaktorerna till att den engelska fotbollen har kunnat behålla sitt grepp över fotbollsvärlden, ty rent resultatmässigt står den knappast främst. Bäst är man nog, jämte italienarna, på att diskutera fotboll. Den är ju så mycket mer än bara matcher. Det visar om inget annat Leigh & Woodhouse i sin smarta bok. Fotbollens magiska grepp över våra sinnen ligger med andra ord troligen i själva diskursen. Leken med bollen förenas med en aldrig sinande och flödande diskussion om hur den utförs och bör utföras och med vilka intentioner och resurser.

© BillSund2006

Köp boken från Adlibris.se

Kjøp boken fra Akademika.no

Køb bogen fra Saxo.dk